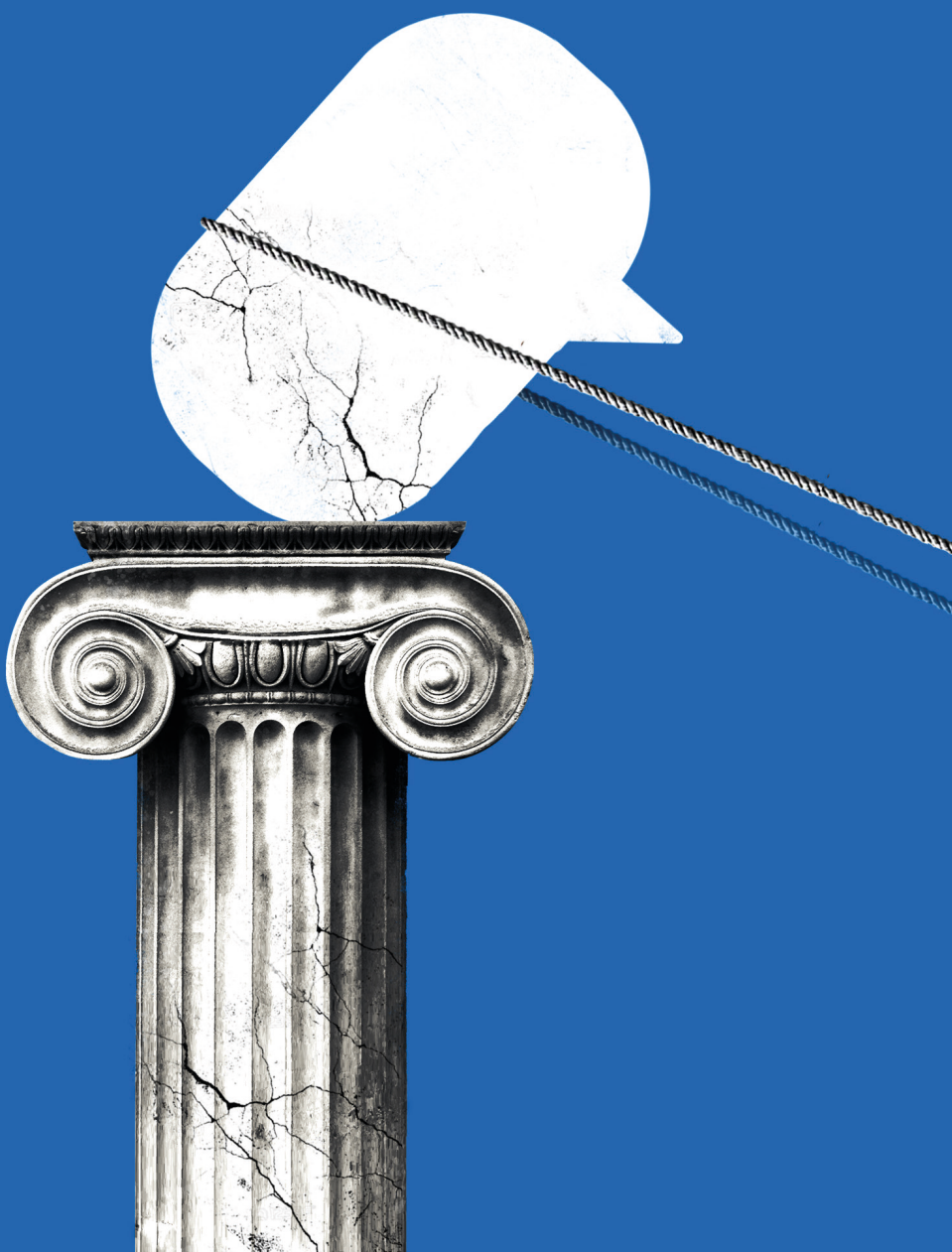

Fagfellevurdert

«– Vi stemmer Høyre i Sandefjord» Høyreaviser i valgkamp

Roar Madsen
Førsteamanuensis
Institutt for Lærerutdanning – NTNU
roar.madsen@ntnu.no

Per Overrein
Førstelektor
Institutt for Lærerutdanning – NTNU
per.overrein@ntnu.no

I 2010 kom *Norsk presses historie (NPH)* ut.¹ Partipressens vekst og fall var tema i bind 2 og 3, og omtalen avrundes med å fastslå at partipressens organisasjoner ble nedlagt utover 1980-årene.² Det siste er noe misvisende, da organisasjonene med unntak av venstrepressen først ble avvirket utover 1990-årene.³ En større utfordring er likevel at verket avsluttet sin omtale av høyrepressen i 1970-årene.⁴ Da avis konsernene begynte sine avisoppkjøp midt i 1980-årene, ble høyrepressen og høyreavisene ikke omtalt.⁵ Årsaken til den manglende omtalen kan ligge i Henrik G. Bastiansens arbeid fra 2009, som slo fast at Orklas første avisoppkjøp var oppkjøp av *forhen-værende* høyreaviser.⁶ Året etter skrev han kapitlet *EF-striden: partipressen for fall* i *NPH*. Med en litt annen formulering har verkets bindredaktør, Hans Fredrik Dahl, også gitt tilslutning til synspunktet.⁷

Når høyrepressen ikke ble omtalt, skapte *NPH* et bilde av at den tilhørte fortiden, da orklaoppkjøpene av *Moss Avis* (MA), *Fredriksstad Blad* (FB), *Østlandets Blad* (ØB, Ski), *Gjengangeren* (G, Horten), *Sandefjords Blad* (SB) og *Tønsbergs Blad* (TB) startet fra 1985, se tabell 1. En undersøkelse av om dette er riktig, fordrer granskning både av disse avisenes strukturelle bånd til høyrefamiliens organisasjoner og av deres partistøttefunksjoner rundt oppkjøpstidspunktene. I denne artikkelen vil vi påvise at disse avisene hadde

tydelige høyrestøttefunksjoner da oppkjøpene startet, og vurdere utviklingen av deres høyrestøtte fra 1981 til 1985.

Avisene, forskningslitteraturen, begrepene og metodene

Vi har tidligere (*Mediehistorisk Tidsskrift* nr. 1 2019) påvist at avisene vi her undersøker, var strukturelle partiaviser – en forlengelse av Høyres organisasjon i 1985/86. I denne artikkelen viser vi at avisene funksjonelt, gjennom redaksjonelle førstesideoppslag, annonsering og på lederplass, fortsatt var partiaviser for Høyre. Det

undersøkte materialet er på til sammen 180 førstesider og 262 ledere i de definerte valgperiodene i 1981 og 1985. Undersøkelsen sikter mot å gi et bilde av styrken i høyre-

støtten og av utviklingen av den, og er *ikke* en analyse av selve saksstandpunktene i valgkampsakene.

Dette krever at vi redegjør for våre metoder, for forskningslitteraturen på feltet, for vår empiri og for de begreper og forståelser vi legger til grunn. I senere underkapitler redegjør vi kort for den politiske konteksten rundt stortingsvalgene i 1981 og 1985, og går en kort vei innom avisenes bruk av stoff fra Høyres Pressebyrå – Norpress. Så undersøker vi avisenes høyrestøtte, først de tre vestfoldavisene, deretter avisen i Akershus og de to avisene i Østfold. Til slutt oppsummerer og drøfter vi våre funn, med tyngst

*I vår forståelse må både
strukturelle bånd og funksjonelle
uttrykk være på plass for å kunne
snakke om en partipresse*

vekt på 1985 og på endringene fra 1981 til 1985. Så formulerer vi våre kritiske merknader til framstillingen av høyrepressen i *Norsk presses historie*.

Da *NPH* ble skrevet, fantes det forskning og litteratur som ga signaler om at avviklingen av høyrepressen ikke kunne ha skjedd hverken i begynnelsen av 1980-årene eller rundt 1985, men måtte ha kommet senere. Dette gjelder NOU-ene 1982: 44 og 1992: 14 og arbeidene til Simensen (1999), Høyer (2005), Overrein (2005) og Allern (2007).⁸ Historien til *Norsk*

Høyrepressen fra 1985 (Mathisen 1985) gir heller ikke grunnlag for å hevde at partipresseorganisasjonen da tilhørte fortiden, noe også Bastiansen gir sin tilslutning til.⁹ Hans konklusjon er likevel at avisene som her undersøkes, som var *medlemmer* av organisasjonen, var forhenværende høyreaviser.¹⁰ Vi kan derfor ikke se at synspunkter fra denne litteraturen ble tatt hensyn til eller drøftet i Bastiansen og Dahl sine arbeider. Dette kommer vi tilbake til mot slutten.

Tabell 1. Avisene som er med i undersøkelsen

Avisene – med utgiversted der det ikke framgår av navnet	Orklaoppkjøp ¹¹	Opplag 1986 ¹²	Redaktører i 1981 og 1985 ¹³	Konkurransforhold på utgiverstedet 1985/86
<i>Moss Avis</i> (MA)	Feb. 1985 (100 %)	14 736	Fredrik Th. Bolin	<i>Moss Dagblad</i> (A) ¹⁴ nr. 2. (opplag 1986: 6626)
<i>Fredriksstad Blad</i> (FB)	Aug. 1985 (34 %)	18 360	Erik Skogstrøm	<i>Demokraten</i> (A) nr. 2. (opplag 1986: 11500)
<i>Østlandets Blad</i> (ØB), <i>Ski</i>	Sept. 1985 (11,2 %)	15 437	Thorleif Løken (1981) Andreas Gjølme (1985)	Ingen
<i>Tønsbergs Blad</i> (TB)	Juli 1986 (41 %)	28 360	Svein Døvle Larssen	<i>Vestfold Arbeiderblad</i> (A) ¹⁵ nr.2 (opplag 1986: 10352), nedlagt 1988
<i>Gjengangeren</i> (G), <i>Horten</i>	Juli 1986 (26 %)	5603	Paul Einar Vatne (1981/ 85) Pål Stensaas (1985)	Ingen
<i>Sandefjords Blad</i> (SB)	Juli 1986 (8,2 %)	14 630	Bjørn Hoelseth (1981) Audun Tjomsland (1985)	<i>Vestfold Fremtid</i> (A) ¹⁶ nr.2 nedlagt 1982

Tabellen viser når Orkla Media startet å kjøpe opp aviser og eierandeler i 1985/86. Den viser opplagstallene i 1986, konkurranseforholdet med nr. 2-avisene og hvem som var redaktører ved de to aktuelle stortingsvalgene og da Orkla Media startet oppkjøpene. *Moss Avis*, *Fredriksstad Blad*, *Tønsbergs Blad* og *Sandefjords Blad* var nummer-en-avis på sine utgiversteder (per 1985/86), og *Østlandets Blad* og *Gjengangeren* hadde ingen konkurrenter på sine utgiversteder. Dette gir ikke hele konkurransebildet. Lokalaviser har grenseområder mot andre lokalaviser, og de kan også konkurrere med større regionaviser/riksaviser.

Begrepet *partiorgan* har i noen tilfeller vært forbeholdt aviser som var formelt *eid* av et parti, fastlagt

i avisens vedtekter eller som ble regnet som partiets hovedorgan.¹⁷ For å unngå uklarheter bruker vi i denne artikkelen partiavis eller høyreavis som bærende begreper.¹⁸ I artikkelen «Partipressens avvikling – årsaker og faser» (*Mediehistorisk Tidsskrift* nr. 25 2016) redegjorde vi for vår definisjon av *partiorgan/partiavis*, og for de funksjonelle og strukturelle sidene ved en partiavis,¹⁹ samt at vi la fram en modell og en definisjon av *partipressesystemet*.²⁰ Av plasshensyn gjentar vi ikke argumentasjonen, men vi vil understreke følgende:

Partipressen som et nasjonalt samfunnsfenomen som systematisk ble registrert, regner vi som avviklet rundt 1994.²¹ Tidfestingen er selvsagt diskutabel, men ingen har hevdet at partipressen eksisterte

etter den tid. I vår forståelse må både strukturelle bånd mellom partiene og avisene og funksjonelle uttrykk ved systematisk støtte til partiet i avisspaltene være på plass for å kunne snakke om en *partipresse* eller et *partipressesystem*. Etter utviklingen eksisterte det fortsatt lokale partiaviser og aviser med partipolitisk profil,²² men de *strukturelle båndene* mellom avisene og partipresseorganisasjonene, mellom redaksjonene og partipressebyråene og mellom redaktørene og partiene var avvirket eller i ferd med å avvirkles helt. Konsernorganisering tok over for partipressens organisering. De båndene til partiene som var igjen, betrakter vi som *strukturelle etter-slep* av partipressesystemet.

Fra slutten av 1990-årene ble det foretatt en rekke postpartipresse-undersøkelser som slo fast at avisene fortsatt hadde en politisk profil, men at partiprofilen var neddempet.²³ En rekke masteroppgaver bekreftet funnene.²⁴ Dette regner vi som *funksjonelle etterslep* fra partipresseepoken. Ved å bruke begrepene *funksjonelle* og *strukturelle etterslep* synliggjøre vi at partipressen var avvirket, men at noen trekk fra partipressens periode fremdeles eksisterte eller var virksomme.²⁵

Denne artikkelen skiller seg fra forskningen på postpartipressen ved at undersøkelsen er rettet mot aviser som var en del av et *partipressesystem* som fortsatt var i virksomhet. Vi finner at det funksjonelle uttrykket i disse høyreavisene skiller seg vesentlig fra innholdet i avisene som registreres i postpartipresseundersøkelsene.²⁶ Vår undersøkelse viser at avisene kunne være en direkte del av valgkampen til Høyre, både politisk og taktisk og som organisatorer for partiapparatet i valgkampinnsputene.

Vårt utgangspunkt er følgende forståelse av hva en funksjonell partiavis er.

*En avis som kontinuerlig både på lederplass og gjennom nyheter til et bestemt politisk parti leverer eksplisitt, omfattende og fra partiets synspunkt, adekvat støtte.*²⁷

Stikkord som «kontinuerlig», «både på lederplass og gjennom nyheter», «eksplisitt», «omfattende» og «adekvat» gjør inklusjonskriteriene for kategorien funksjonell partiavis i sum *svært stramme*. Det er ikke uproblematisk å operasjonalisere en slik tilnærming for en undersøkelse. Kravet om at det må være «omfattende støtte», kan oppfattes som et krav om tydelighet i støtte (= klar eller sterk), men også som krav om gjentakende støtte over tid eller i volum. Å oppfordre til å stemme på et parti/regjeringsalternativ på lederplass er alene ikke nok til å karakterisere en avis som partiavis. Kraften i lederutsagnene og til hvem de henvender seg er undersøkt. Redaksjonelle førstesideoppslag og partiannonser er også undersøkt. Vi er selvsagt klar over at avisenes øvrige innhold kan modifisere bildet, men lederartiklene og

førstesidenes innhold vil til sammen kunne gi signaler om avisenes prioriterte meningsbærende intensjoner.

Kontinuiteten fanger vi opp ved å undersøke til sammen 15 avisutgivelsesdager i begge valgkampperiodene i

alle seks avisene. Manglende kontinuitet/omfang i hver valgkampperiode i en avis vil gi utslag på en indeksverdi som utregnes som en gjennomsnittsverdi for alle ledere i en avis i en 15-dagersperiode.²⁸ Med i dette bildet er også tre avisdager etter valget, og *da* er det ikke særlig relevant for en avis å oppfordre til å stemme på bestemte partier. Dette bidrar også til å holde indeksverdiene nede.

Antallet ledere i en avis varierer stort, de kunne ha mellom én og tre hver avisdag. Vi har valgt å regne alle enkeltledere i tilfeller der det er flere ledere i én utgivelse, som én selvstendig leder.

Partistøtteindeksen har vi kommet fram til ved å analysere ledernes høyrestøtte med vektning av støtten fra 0 til 6 etter styrke. Verdiladning *seks* er gitt ledere som oppfordret til å stemme Høyre eller på Høyres regjeringsalternativ. Vektning *tre* er gitt ledere som ga støtte til Høyres politikk eller deres ledere og talsmenn. Verdien *en* er gitt ledere som kritiserte

andre partier, og dermed indirekte ga høyrestøtte. De av lederne som ikke hadde partipolitisk relevans eller retning, er gitt verdien *null*.²⁹ Lederne har blitt plassert etter den tyngst verdiladde kategori de hører hjemme i. Den samlede verdiladningen for alle ledere i en avis i en valgperiode er dividert med antallet ledere, og er derfor en gjennomsnittsverdi. Et sentralt valg er om ledere uten politisk relevans eller retning skal inkluderes eller ekskluderes fra utregningen av indeksverdier. Dersom de utelukkes, kan det bidra til at vi i for liten grad fanger opp eventuelle trender til avpolitisering av lederne. På den andre siden kan det å ta dem med, bidra til å underkommunisere de (høyre)politiske ladede lederytringene som faktisk ble gitt. Det siste kan gi urimelige utslag i aviser med mange lederartikler (flere på en utgivelsesdag) og mange lederartikler uten partipolitisk verdiladning kombinert med andre ledere som markerte tydelige standpunkter. Vi har valgt å regne ut indeksverdier både med inklusjon og eksklusjon, slik at vi kan vurdere hvordan dette valget slår ut, og i hvilken grad dette er relevant for analysene.

Klassifisering av lederne er ikke uproblematisk, og for å nærme oss det intersubjektive har vi først klassifisert dem uavhengig av hverandre. I en drøy håndfull tilfeller der vi har klassifisert ulikt, har vi diskutert oss fram til felles klassifisering.

I undersøkelsen av avisenes *førsteside* har vi registrert om omtalen gir «nøytral», positiv eller negativ vinkling av bestemte partier. Systematisk positive nyhetsoppslag på førstesiden av bestemte partier og negativ omtale av andre partier vil kunne være et tydelig tegn på avisens politiske profil. Vi har også telt partiannonse for alle partier. Annonser som er plassert andre steder i avisene, er ikke undersøkt. Det kan mistenkes at dette gjør at vesentlige deler av partiannonseringen er oversett. På den andre siden: Ettersom intensjonen har vært å undersøke partipressefunksjonene til de første orklakonsernopkjøpte avisene opp imot kjente publiserte posisjoner, presses den praktisk tilgjengelige undersøkelsesstrategien vekk fra intensive strategier (undersøkelser av alt redaksjonelt stoff i en eller to aviser). Artikkelen vurderer heller ikke om det er utvikling og endring i den journalistiske ledersjangeren eller nyhetssjangeren

utover de politiske fortolkningene.³⁰ I dette ligger selvsagt ikke motforestillinger til at fullstendige undersøkelser av en eller to aviser vil kunne gi mer fullstendige bilder av partistøttefunksjonene disse hadde. Men en slik strategi ville ikke gi et tilstrekkelig grunnlag for å vurdere den formulerte påstanden om at de første orklaoppkjøpene var oppkjøp av forhenværende høyreaviser.

Den politiske konteksten – stortingsvalgene i 1981 og 1985

Avisprofil i forhold til valg påvirkes av avisenes politiske tradisjon og tilhørighet, politisk situasjon, sympatitrender og dagsorden (sentralt og lokalt), av konkurransen mellom partiene og av posisjon i avis konkurransen. Aviser er både *omskrevet* av en politisk situasjon og dagsorden, og *innskrevet* i denne.

Høyre hadde ulik styrke i avisenes nedslagsfelter. Stortingsvalget i 1977³¹ gjorde høyrebølgen tydelig. I Østfold fikk Høyre klart under halvparten av Ap's oppslutning, mens de lå ca. 6 prosentpoeng bak i de to andre fylkene. Ekstrempunktene blant de seks utgivelseskommunene var den gamle skipsfarts- og hvalfangstkommunen Sandefjord (H 41,1 prosent, Ap 34,4 prosent) og den gamle industrikommunen Fredrikstad (H 27,5 prosent, Ap 53,1 prosent). Det store bildet ved stortingsvalget i 1981 var høyremobilisering fram mot regjeringsmakt – først i en ren høyremindretallsregjering, senere utvidet med KrF og Sp og til en flertallsregjering.³²

Høyre ønsket å holde sentrumspartiene KrF og Senterpartiet orienterte mot høyresamarbeid fram mot valgene i 1981 og 1985, men det ble vanskelig, blant annet fordi Høyre åpnet for at representantene kunne stemme fritt etter sin samvittighet i abortsaken i 1981.³³ Svekkede sentrumspartier og et styrket Høyre alt fra 1977 gjorde det vanskeligere å tenke seg at et regjeringssamarbeid mellom Høyre og sentrumspartiene ikke ville gi statsminister fra Høyre.

Ved 1981-valget var det borgerlige felleslister i syv fylker, og Vestfold var ett av disse – med fellesliste for Sp og Venstre. 1985-valget ble gjennomført med listeforbund. I Østfold hadde Høyre og Senterpartiet listeforbund i 1985, og Sp og KrF hadde tilsvarende i Vestfold. Det Liberale Folkepartiet, KrF og Sp inn-

gikk listeforbund i Akershus. De varierende samarbeidskonstellasjonene må antas å ha påvirket både Høyres valgstrategier i fylkene og høyreavisenes redaksjonelle dekning av valgkampene, men dette faller utenfor artikkelens siktemål å undersøke spesifikt. I Vestfolds høyreaviser kan det f.eks. ha vært vanskelig å balansere ulike høyreinteresser. Ønsket om fortsatt samarbeid mellom KrF og Sp i regjering talte for å unngå en for skarp profil mot disse partiene. På den andre siden truet listeforbundet mellom nettopp disse partiene Høyres sistemandat. Høyre og dets presse hadde likevel det heldige utgangspunktet at populariteten til statsminister Willoch ifølge meningsmålingene var økende, «han ender serien med sin beste [tillits]notering.»³⁴

1981-valget hadde den høyeste deltagelsen siden 1969, den økte til et toppunkt i 1985 (84 prosent).³⁵ De tre fylkene og de seks utgivelseskommunene lå over eller på/nær den nasjonale valgdeltagelsen ved disse valgene.³⁶ I 1985 mobiliserte Høyre for å forlenge Willoch-perioden, men gikk noe tilbake.³⁷ De lyktes likevel (så vidt) å regjere videre som mindretallsregjering utgått av de samme partiene i en periode til våren 1986. For Høyre og dets presse var 1981-valget et mobiliseringsvalg for regjeringsmakt, og 1985-valget var et mobiliseringsvalg for å beholde den. Partiets aviser var sentrale brikker i den strategien. Det viser interne brev og notater.

I 1985 sendte høyreleder Erling Norvik en forespørsel til avisene i Norsk Høyrepresse om hjelp til annonsering i valgkampinnspurten. Direktør Lars Nyhus i Norsk Høyrepresse skrev til sine medlemsaviser:

For egen del finner vi det riktig å anbefale våre medlemsaviser å strekke seg lengst mulig både når det gjelder antallet innrykninger og pris for innrykking av annonsene. Norsk Høyrepresse og Høyres hovedorganisasjon har alltid hatt et nært og godt samarbeid, (...) [det er] følgelig en glede for oss å anbefale hjelp til en mulighet for

borgerlig seier ved høstens Stortingsvalg.³⁸

Vi kan ikke treffsikkert vurdere hvor stor betydning dette trykket ovenfra i Høyre og Norsk Høyrepresse fikk for innslaget av partiannonsering i avisene. I *Norsk Presses Historie* blir det hevdet at redaktøren i *Tønsbergs Blad (TB)* i 1971 ikke lengre ville gi spalteplass til Høyres valgannonser. Det skal trolig forstås som gjeldende den tidligere praksis med gratisannonser. Historien om redaktøren i *TB* blir i *NPH* utlagt som eksempel på at høyrepressens lojalitet til partiet var i ferd med å forsvinne.³⁹ Ut ifra våre undersøkelser blir dette for enkelt og altfor tidlig når det gjelder partiloyaliteten. Om gratisannonsering eller subsidiert annonsering fremdeles fantes i 1981/1985, har vi ikke grunnlag for å si noe sikkert om. Men ut fra henholdsvis til høyreavisene fra Norvik og Nyhus, er det rimelig å anta at initiativet *kan* ha medvirket til det, og til økt høyreannonsering i de undersøkte avisene.

Bruken av Norpress / Høyres Pressebyrå

De avisene vi har undersøkt, var tilknyttet Norsk Høyrepresse og Høyres Pressebyrå, som fra januar 1984 endret navn til Norsk Pressebyrå (Norpress).⁴⁰

Navneendringen var ledd i markedstilpasningen for å skape et noe løsere forhold til Høyre og medvirke til at aviser som ikke var erklærte høyreaviser, lettere kunne bruke Norpress-stoff. Den første lederen av Norpress, Gunnar Stavseth, markerte at byrået skulle være helt uavhengig av Høyre, men allerede i 1985 måtte byrået støttes av Høyres Pressefond. Lederen deltok på møter i Høyrepressens Samarbeidsutvalg.⁴¹ Norpress ble rustet kraftig opp av Høyres hovedorganisasjon,⁴² og må regnes som en del av høyrefamilien i 1985.⁴³

Bruken av Norpress på lederplass, der likelydende eller tilnærmet like ledere ble brukt i avisene vi har undersøkt, må derfor regnes både som utslag av strukturell tilknytning til høyreorganisasjonene, og som (funksjonelt) uttrykk for identifikasjonen med Høyre. Bruken av Norpress-stoff varierte. Noen ledere

Norpress ble rustet kraftig opp av Høyres hovedorganisasjon, og må regnes som en del av høyrefamilien i 1985

var tilnærmet helt like i avisene, andre ganger ble lederne justert ved at setninger eller større avsnitt ble lagt til, fjernet eller lett omarbeidet.

Tønsbergs Blad og *Gjengangeren* hadde for eksempel tilnærmet like ledere i august 1985 med overskriftene «LO på aksjemarkedet»⁴⁴ i *Tønsbergs Blad* og «Aksjemarkedet og AP/LO»⁴⁵ i *Gjengangeren*. Lederne gikk imot Ap's og LOs forslag om å stramme inn reglene for aksjemarkedet. Et annet stridsspørsmål i valgkampen var påstanden fra Arbeiderpartiet om at Høyre ville rasere velferdsstaten. Vulgærpropaganda, hevdet *Tønsbergs Blad*, som sammen med *Sandefjords Blad* hadde nærmest like ledere under overskriften «Høyre og velferd».⁴⁶ Høyres historie, som var utgitt året før, viste at partiet aldri hadde motarbeidet velferdssamfunnet, hevdet lederne. Østlandets Blad og *Fredriksstad Blad* kjørte overskriftene «Høyre og velferdsstaten»⁴⁷ og gjentok Kåre Willochs poeng om at målene for de to regjeringalternativene var det samme, men midlene for å nå velferdssamfunnet var ulike.

Tilbud om arbeid eller skolegang til ungdommen

– *ungdomsgarantien* – var også et valgkamptema i 1985. *Tønsbergs Blad* og *Moss Avis* hadde i september helt like ledere bortsett fra et avsnitt som var utelatt i *Moss Avis*. *Tønsbergs Blads* leder omtalte derimot lovforslaget som «unødvendig anstaltmakeri».⁴⁸

Denne gjennomgangen viser at alle de seks undersøkte avisene tok i bruk politisk stoff fra Norpress i lederartikler. Dette knyttet avisene strukturelt til Høyres valgkampstrategi i en hektisk valginnspurt, og bidrar til å understreke rollen som funksjonelle partiaviser.

Høyremobilisering i vestfoldavisene

Vi ser at det er stor forskjell på *hvor mange* ledere de enkelte avisene publiserte (se tabell 2). Lavest lå *Gjengangeren* i 1981 og 1985, med 15 ledere i hver periode, mens *Tønsbergs Blad* trykte 35 ledere i 1985, og 26 i 1981. Antallet har betydning, ettersom høyt antall ga anledning til å kombinere et betydelig antall ledere uten partipolitisk retning med lederartikler med klar partipolitisk ladning og dermed opprettholde en tydelig partipolitisk profil.

Tabell 2. Høyrestøtte i avisledere ved stortingsvalgene 1981 og 1985 – Vestfold

Avis	Gjengangeren (G)		Sandefjords Blad (SB)		Tønsbergs Blad (TB)	
Lederkategori og vekting	Forekomst av lederkategorier og samlet vekting per kategori per valgkampperiode		Forekomst av lederkategorier og samlet vekting per kategori per valgkampperiode		Forekomst av lederkategorier og samlet vekting per kategori per valgkampperiode	
	1981	1985	1981	1985	1981	1985
Stemmeoppfordring (H) x 6	3 (18)	2 (12)	3(18)	2 (12)	3 (18)	3 (18)
Støtte til Høyre x 3	8 (24)	5(15)	19(57)	9 (27)	11 (33)	11 (33)
Kritikk av andre partier x 1	3(3)	2 (2)	7(7)	3 (3)	5 (5)	10 (10)
Ledere uten partipolitisk retning/relevans x 0	1 (0)	6(0)	3(0)	3 (0)	7 (0)	11 (0)
Antall ledere med/uten nullvektledere	15/14	15/9	32/29	17/14	26/19	35/24
Σ vekting	45	29	82	42	56	61
Indeksverdi = Vekting : ledere med/uten nullvektledere	3,0/3,2	1,9/3,2	2,6/2,8	2,5/3	2,2/3,1	1,8/2,5

Under valgkamper kunne avisenes lokaler bli brukt som «partikontor». Her pakker høyre-medlemmer valgmateriale i Gjengangerens kantine. (Faksimile fra Gjengangeren 31. august 1985.)

Hovedtrenden i utviklingen av høyrestøtte på lederplass er den store graden av stabilitet på et relativt høyt nivå fra 1981 til 1985. *Gjengangerens* fall er et unntak dersom vi legger til grunn utregningen med inkluderte nullvektsledere, men da fra et svært høyt 1981-nivå (indeksverdi 3,0) ned til indeksverdi 1,9 i 1985. Ser vi bort fra slike ledere, ligger *Gjengangeren* konstant på et svært høyt nivå.

I 1985 var den høyeste inklusjonsbaserte verdien 2,5 (*Sandefjords Blad*), og den laveste hadde *Tønsbergs Blad* med 1,8. I de eksklusjonsbaserte utregningene lå *Gjengangeren* høyest (3,2) og *Tønsbergs Blad* lavest (2,5). *TB* hadde samme redaktør i disse valgkampene. I *TBs* tilfelle trekkes indeksverdien ned av et stort antall «nøytrale» ledere. Men antallet lederartikler med stemmeoppfordringer og med støtte til Høyre eller deres frontfigurer var uendret fra 1981, og antallet ledere med kritikk av andre partier var fordoblet. Det store antallet – og den klare økningen i antall ledere sammenlignet med 1981 – gjorde denne kombinasjonen mulig.

I 1985 publiserte *Gjengangeren* en leder med lang skrytliste over Willoch-regjeringens fortreffeligheter, under overskriften «Ut på banen, – hjemmesitter!». Oppfordringen var slik:

Nei, sitt ikke hjemme å se at alle opparbeidede goder under Willoch-regjeringen forsvinner som dugg for solen – bare for at du finner det mer bekvemmelig å sitte i godstolen i dag. Du har kun noen timer på deg til å sikre Norge en fortsatt borgerlig regjering.⁴⁹

Lederen ble illustrert med en tegning som hilste velgerne fra Høyre.

Ofte ble stemmemobilisering begrunnet taktisk, der partier regnet som sjanseløse i mandatkampen ble forsøkt utdefinert. Lørdagen før valget gjaldt det FrPs kandidat i Vestfold. Bruk stemmen din på Høyre, slo *Gjengangeren* fast. Høyres fjerdemandat var truet, og det kan «... stå om kun en stemme». Oppfordringen om å delta i valgkampen ble rettet mot Høyres medlemmer og sympatisører:

I Vestfold kjemper Høyre for å beholde sistemandatet. Vi skal kjempe til siste time før valglokalene stenger for å sikre Ellen Gjerpe Hansen en plass på Stortinget.⁵⁰

Redaktør Pål Stensaas hadde åpenbart inkludert *Gjengangeren* i det «vi» som skulle kjempe til siste

time. En uke tidligere handlet et nyhetsoppslag om at lokallederen i Høyre og 16 medlemmer hadde pakket «Høyrekonvolutt[er]» til husstandene.⁵¹ Det skjedde i avisens kantine. Den fungerte da som lokalt parti-kontor i valginnspurten. Av 14 ledere var det to som ga stemmeoppfordring, fem støttet Høyre politisk og to kom med kritikk av andre partier.

I *Tønsbergs Blad* var overskriften på lederen som ga stemmestøtte til Høyre: «Nå må det mobiliseres!»⁵² Redaktør Svein Døvre Larssen mente det var «uhyre viktig å få alle tilhengere frem til valglokalene mandag.»⁵³ Det lå implisitt hvem «tilhengere» var, og hvem som skulle mobilisere. For *TB* stod valget mellom «borgerlige styrte velferdssamfunn eller om vi skal få et sosialistisk samfunn».⁵⁴

I *TB* ble slike ledere ofte kombinert med redak-

sjonelle oppslag på førstesiden der overskriftene lød «– Gi Willoch fire nye år»⁵⁵, eller hovedoppslaget 28. august som slo fast «– Vi vil videre, sa Syse» under et møte på Nøtterøy der han ble «... gjentakende ganger avbrutt av kraftig applaus ...».⁵⁶ Den 4. september var ett hovedoppslag «Willoch møtt av øredøvende trampeklapp» i Hotell Klubbens bankettsal i Tønsberg. Meningsmålinger slo fast at Høyre var på offensiven⁵⁷ eller «Borgerlig ledelse i valgkampen ...»⁵⁸ eller «Fire innen rekkevidde for Høyre»⁵⁹ i Vestfold. Høyre hadde åtte positivt ladede førstesideoppslag, mens hovedmotstanderen Arbeiderpartiet hadde ett de tolv siste dagene før valget. Tabell 3 viser partistøtten på førstesidene til vestfoldavisene ved valgene i 1981 og 1985.

Tabell 3. Vestfoldavisenes høyrestøtte på førstesidene ved valgene i 1981 og 1985

Aviser	Gjengangeren (G)		Sandefjords Blad (SB)		Tønsbergs Blad (TB)	
	1981	1985	1981	1985	1981	1985
Stortingsvalgene						
Partiannonser	H3 Ap1	H11	H7 Ap1 ⁶⁰	H5	H3	H14
Ingen omtale av stortingsvalg/partier	2	2	4	6	1	2
Nøytral omtale av stortingsvalg/partier	6	3	2	3	3	7
Partiomtale, positiv eller negativ (+ eller -)	H+8 Ap+2 Sp+1 Frp+1	H+8 Ap+2 Ap -1 SV+1	H+11 Ap-3 V-2 Sp-2	H+6 Krf+1	H+13 Ap+2 Ap-2 Krf-1 SV+1	H+8 Ap+1 RV-1

I alle tre aviser var det stor overvekt av høyrepositivt ladede redaksjonelle innslag på førstesidene både i 1981 og 1985. Dette ble kombinert med tung høyreannonsering på førstesidene i 1985, både i *Gjengangeren* og *Tønsbergs Blad*. I disse avisene var det en sterk opptrapping fra 1981. Også i *Sandefjords Blad* var det betydelig innslag av høyreannonsering på førstesidene i 1985. Ingen av de tre avisene hadde førstesideannonser for andre partier, mens det var

et enkeltinnslag av partiannonser for andre partier i 1981 både i *Sandefjords Blad* og *Gjengangeren*.

For *Tønsbergs Blad* kan høyreannonseringen karakteriseres som massiv. Høyre hadde 14 annonser på side én de siste tolv avisdagene før valget, en kraftig økning fra 1981, da det var tre. Annonsene argumenterte for Høyreorienterte velgere og partimedlemmer om hvor Høyre hadde sine arrangementer, og tilbød transport til valglokalene for dem som trengte det.⁶¹

Valgvake

Vi beres inn til valglokke på Østfold Hotell i Tvedestrand mandag 8. sept. kl. 19.00. Betsvarende: Høyreseniorer og valglokkere.

Torgmøte

Stor torgmøte i Tvedestrand mandag 8. sept. kl. 19.00. Det serveres kaffe og vafler. Høyreseniorer.

TRENGER DU KJØRING PÅ VALGDAGEN?

Ring Ragnhild Kristensen, tlf. 73 407, Ragnhild Lian tlf. 78 313 eller Helge Fegstad tlf. 78 378 (etter kl. 16.00.)
Bruk stemmeretten – alle stemmer teller

DIN STEMME AVGJØR

Høyre har 4 stortingsrepresentanter i Vestfold. Vårt sistemandat er utsatt. Kampen står mellom Høyre og Kristelig Folkeparti. Meningsmålingene viser at de øvrige partier er sjanseløse. Høyre vil fortsette en politikk som gir større vekst, aktivitet, velferd og trygghet. Høyre vil fortsette å være en sterk støtte til utenriks- og sikkerhetspolitikken. Høyre ønsker større valgtrøst og sier nei til sosialisme. Skal Høyre beholde 4 mandater og Kåre Willoch gjenvælges som statsminister må du stemme Høyre. Stem Ellen Gjerp Hansen inn på Stortinget 9. september.

Fra venstre: Marit Haukom, Kjell Willoch, Thor Knudsen og Ellen Gjerp Hansen.

Valgkampannonseringen fra Høyre kunne til tider være massiv. Lørdagen før 1985-valget hadde partiet hele fire annonser på første side. (Faksimile fra Gjengangeren, 7. september 1985.)

På valgdagen ønsket redaktør Døvre Larssen velgerne godt valg, og beklaget at ikke alle leserinnlegg kom på, noen havnet i skuffen. Han mente likevel at avisen hadde opplyst om partiene så objektivt som mulig. Samtidig var det selvfølgelig å etterleve avisenes formåls-paragraf: «... i vårt tilfelle: Å være en fri og uavhengig konservativ avis.»⁶² Konservativ hadde Døvre Larssen rett i, men hvor fri og uavhengig avisen var, kan diskuteres.

I 2015 oppsto det debatt i *Tønsbergs Blad* der tidligere sjefredaktører Marit Haukom og Pål Stensaas deltok på den ene siden og tidligere sjefredaktør i *Sandefjords Blad*, Bjørn Hoelseth, deltok på den andre. Saken gjaldt en kommunal grensejustering. Hoelseth mente *Tønsbergs Blad* hadde drevet «kampanjejournalistikk»⁶³, som var det verste han hadde sett i sine 45 år i mediene. Haukom og Stensaas slo tilbake og hevdet han måtte ha «... glemt den politiske sensuren som daglig ble utført ...»⁶⁴ i redaksjonene i 1970- og 1980-årene.

Deretter hevdet de at redaktør Svein Døvre Larssen (TB) tok tydelig farvel med Høyre på nyhets- og reportasjeplass under valgkampen i 1985. På førstesiden satte han inn et stort bilde av statsministerkandidat Gro Harlem Brundtland på «talerstolen i Høyjord»⁶⁵ som vakte reaksjoner fra framtreddende høyrefolk.

Redaksjonen mottok leserbrev fra *Høyrekvinne 75 år*, som mente at avisen propaganderte for Ap. Redaksjonens svar er underholdende lesning vurdert ut fra dagens profesjonsnormer. De skrev: «Selv om Høyre står oss nær, finner vi det også riktig å fortelle om hva andre partier gjør og mener. (...) Red.»⁶⁶ Redaksjonen opplyste så den eldre høyrevelgeren om at det ikke tjente Høyre å unnlate å fortelle at Gro Harlem Brundtland hadde besøkt Vestfold (!).

Haukom og Stensaas hevdet at kritikken av Brundtland-oppslaget fra framtreddende høyrerepresentanter og konservative redaktører og journalister var hard. Men Døvre Larsen stod på sitt og forsvarte førstesideoppslaget. I 1985 ble derfor den tradisjonelle ettervalgsfesten mellom parti og pressen avlyst.

Journalister og redaktører i *Gjengangeren*, *Tønsbergs Blad* og *Sandefjords Blad* skulle ikke lenger takkes med gratis mat og drikke på partiets regning for god støtte under valgkampen.⁶⁷

Avlysningen skjedde i samråd med Vestfold Høyres fylkessekretær Kjell Reinsfelt. På den måten, hevdet Haukom og Stensaas, klippet selve hofforganet for det såkalte sydstatshøyre – *Tønsbergs Blad* – over båndene til partiet «fem år før (...) Vestfold Arbeiderblad, gikk konkurs».⁶⁸ Valgkampdekningen i 1985 ble starten på en ny æra, mente de.

I alle tre aviser var det stor overvekt av høyrepositivt ladede redaksjonelle innslag på førstesidene både i 1981 og 1985

Denne historien har flere aspekter som er relevante for analysen av *Tønsbergs Blad* og de andre høyreavisene i Vestfold. I *Mediehistorisk Tidsskrift* nr. 1 2019 dokumenterte vi at det var tette bånd mellom avisene og Høyre i alle fall fram til 1985/86. Disse forbindelsene var avgjort sterkere enn at et oppslag om besøk av Brundtland og en avlyst festmiddag kunne bryte båndene mellom partiet og avisene. For det andre viste saken at det politiske nyhetsstoffet ble nøye overvåket når kampen om regjeringsmakten hardnet til. Det foregikk tydeligvis forsøk på disiplinering av redaktører og redaksjoner så sent som midt i 1980-årene fra Høyres partiapparat. Det burde ikke overraske. Ut fra hva de tidligere sjefsredaktørene Haukom og Stensaas hevdet, foregikk det daglig politisk sensur i redaksjonene, også i 1980-årene.⁶⁹ Når denne sensuren eller politiske redigeringen nærmest ble oppfattet å forsvinne under en valgkamp, reagerte tydeligvis partiapparatet. For det tredje viste saken at redaktørene og journalistene som deltok i sensuren, utviklet et selektivt minne i tiårene etter parti-pressens fall. Det foregikk en etterrasjonalisering der mange journalister og redaktører ikke ønsket å vedkjenne seg praksisen, og av den grunn ønsket å tidfeste avviklingen av partipressen før den reelt var avviklet, og gjerne før eller da de selv inntok sentrale posisjoner. Den kritikken gjelder også Haukom og Stensaas.

I vår undersøkelse ser vi at Høyre ble favorisert på nyhets- og reportasjeplass gjennom de tolv siste dagene av valgkampen i 1985 og de tre dagene etter valget. Vi har også senere, men utenfor artikkelens siktemål, undersøkt *Tønsbergs Blad* ved stortingsvalget i 1989. Fortsatt ble Høyre favorisert på nyhets- og reportasjeplass på side én og på lederplass, men støtteomfanget var redusert.⁷⁰ Påstanden om at Døvre Larssens tok et «tydelig farvel med Høyre på nyhets- og reportasjeplass»⁷¹ i 1985, slik Haukom og Stensaas hevdet, er misvisende.

At redaktører og journalister utviklet selektivt

minne om hvor omfattende og vedvarende partijournalistikken var, kan ha sin forklaring i det Johan E. Holand skrev i 1992 i jubileumsskriftet til Den Konservative Presses Forening. Redaktører og journalister syntes da at det var «... *nedverdiggende* [vår utheving] å ha noe med et parti eller en politisk organisasjon å gjøre».⁷² Dersom en ser det slik og skriver avishistorie eller omtaler sin egen avis i fortid, vil det prinsipielt foreligge et mulig motiv for å tildekke eller forskjønne egen tidligere praksis. Ut fra dette kan en selvsagt ikke trekke konklusjoner om enkeltframstillingers troverdighet. De må undersøkes konkret. Men dette er ikke bare et «teoretisk» problem, det er til stede i avishistoriene til partiaviser skrevet av tidligere medarbeidere. Noen avishistorier, spesielt på borgerlig side, omtaler ikke at avisen har vært partiavis, eller omtaler dette bare relativt langt tilbake i avisens historie.⁷³ Tilsløringen av den nære partipolitiske fortiden er også synlig i en annen offentlig kontrovers om en av de avisene vi her studerer.

Noen avishistorier, spesielt på borgerlig side, omtaler ikke at avisen har vært partiavis, eller omtaler dette bare relativt langt tilbake i avisens historie

I oktober 2016 utviklet det seg diskusjon mellom den tidligere sjefredaktøren Bjørn Hoelseth i *Sandefjords Blad* og Karin Virik. Sistnevnte var venstrerepresentant i bystyret i Sandefjord da Hoelseth var redaktør. Hun var senere også mangeårig

styremedlem i *Sandefjords Blad*. Hun husket ham som «... en stivbeint høyredogmatiker i sine redaksjonelle disposisjoner»,⁷⁴ og ikke som journalistikkens reformator, som han selv framstilte seg.

Bjørn Hoelseth viste til at han hadde vært NRK-journalist, og derfra hadde med seg en holdning om å være balansert, allsidig og nøytral i forhold til partier og ideologier,⁷⁵ og han hadde insistert på avisens uavhengighet, hevdet han selv i 2016. Virkelighetsbildet hans etter 30 år må ha blitt forskjøvet, påstod Virik. Noen dager før kommunevalget i 1983, da Hoelseth var redaktør, slo førstesiden i *Sandefjords Blad* fast at «Ingen H-stemme må gå tapt!», og på valgdagen var hovedoppslaget «Vi stemmer Høyre i Sandefjord»⁷⁶ (!). Oppslaget var et av de tydeligste

partipropagandistiske innslag vi har registrert i disse avisene. Virik hadde også fått Hoelseth felt i Pressens faglige utvalg i 1979 for hans bruk av «polemiske haler» på leserbrev. Karin Virik avsluttet sine kommentarer med en hard dom: Hoelseth var den gangen ingen reformator eller forbilde «verken som redaktør eller samfunnsbygger».⁷⁷

I Norsk presses historie (2010) ble deler av Hoelseths selvforståelse gjengitt uten refleksjon eller kildekritiske forbehold. I kapitlet «EF-striden: Partipressen for fall» skrev Henrik G. Bastiansen at *Sandefjords Blad* var en av to aviser som på slutten av 1970-årene «gikk i bresjen for kursendringer i forholdet til partiet».⁷⁸ Da Hoelseth kom til *Sandefjords Blad*, inviterte han fagbevegelsen til møte. Det oppsummeres at Hoelseth la om kursen – «Sandefjords Blad ble arbeidervennlig»,⁷⁹ hevdes det i NPH. Hva denne arbeidervennligheten bestod i, framstår uklart. I sitt arbeid fra 2009 beskrev Bastiansen et strateginotat fra Hoelseth – «Høyre og fagbevegelsen» – som la vekt på at avisen og partiet burde skille mellom den faglige og den politiske delen av arbeiderbevegelsen. Den politiske delen med DNA i spissen skulle få «... så mye juling på lederplass som han bare orket».⁸⁰ Den faglige delen måtte omtales med respekt i avisen. Ut fra Hoelseths egne utsagn ga han plass til fagbevegelsen og la vekt på reportasjer fra arbeiderbevegelsens kulturarrangementer.⁸¹ At han la om den politiske taktikken og avisens markedsstrategi, blir av NPH sett som en kursendring i avisenes forhold til Høyre, noe som blir misvisende. Notatet fra Hoelseth ble oversendt partiledelsen, slik at Høyre kunne legge seg på samme linje for å vinne arbeidervalgere.⁸² Dette ble langt på vei partiets strategi under ledelse av Erling Norvik og høyrebølgen i 1980-årene.

Hoelseth var tydeligvis en politisk strateg, men reformator i betydningen oppmykning av forholdet mellom Høyre og pressen, som NPH antyder, var han ikke. Tvert om, i sin redaktørperiode deltok han aktivt i påvirkningen av 1980-årenes høyrepolitiske kurs for å vinne støtte i nye velgergrupper. Kritikken fra Karin Virik viser også at Hoelseth forvaltet de partipolitiske preferansene og avisens verdigrunnlag på en relativ ortodoks måte og langt fra det NPH omtaler som «en kursendring» bort fra Høyre. At Norsk presses historie

også valgte å avslutte historien om høyrepresen med omtalen av Hoelseth på slutten av 1970-årene, er påfallende. Dette skal vi komme tilbake til senere.

En annen tidligere sjefredaktør som deltok i debatten, var Audun Tjomsland, som tok over *SB* i 1985. Han omtalte Bjørn Hoelseth som den siste partiredaktøren. Tjomsland selv trakk seg i 1987 da de nye eierne Kosmos⁸³ nektet å etablere en selvstendig stiftelse. I de nye vedtektene ble Redaktørplakaten forankret i avisen, og tilknytningen til Høyre ble fjernet fra vedtektene og erstattet med begrepet «uavhengig konservativ». Først i 2006 ble konservatismen fjernet i vedtektene.⁸⁴ Dette understreker vårt poeng fra tidligere artikler. Nye eierforhold, markedet og konserndanning må regnes som en betydelig faktor i avpartifiseringens siste fase.

Tjomslands framstilling er relevant. *Sandefjords Blad* fjernet riktignok den formelle tilknytningen til Høyre i vedtektene etter at Kosmos kjøpte avisen. Men avisens redaktører fortsatte fram til siste slutt (1994) å bruke partimarkeringen H i Aviskatalogen. Hoelsets var redaktør under valget i 1985, men vi kan ikke se at hans forgjenger ble avisens siste partiredaktør. Tjomsland fortsatte selv tradisjonen.

I 1985 hadde *Sandefjords Blad* ni ledere med støtte til Høyre, tre kritiserte andre partier og to ga stemmeoppfordring til Høyre (av 17 ledere). En leder fryktet Arbeiderpartiets framgang i valgkampinnspurten. En gallup (MMI) antydte sosialistisk flertall, og da var løpet kjørt for den borgerlige regjeringen. Audun Tjomsland satte på trykk:

... alle bør innse at dersom vi vil beholde den borgerlige regjeringen, må vi gå mann og kvinne av huse. Og vi må ikke bare gå selv, vi må sørge for at andre vi kjenner og som kan ha den samme innstillingen, gjør det samme.⁸⁵

Samme dag var et av nyhetsoppslagene om Høyres fylkesleder, som analyserte valgkampen og utdefinerte Frp, Sp og SV som sjanseløse i kampen om siste-mandatet. Striden stod mellom KrF og H, mente fylkeslederen. Samtidig sto en større annonse som gjentok samme argumentasjon på førstesiden, sammen med en annonse fra Sandefjord Høyre som tilbød transport

til valglokalene.⁸⁶ I løpet av de tolv siste dagene før valget hadde Høyre fem førstesideannonser. Ingen andre partier hadde side en-annonser. Det var seks positive oppslag om Høyre på førstesiden, og ett om KrF.

På samme måte som redaktørene i *TB* og *Gjengangeren* så Tjomsland seg og avisen som *del av* Høyres valgkamp. Han ga ikke bare *råd* til velgerne, men forsøkte å mobilisere Høyres medlemmer og sympatisører til aktiv sluttspurt. Høyres organisasjon hadde skapt en seiersikkerhet i 1985 som han ikke likte, skrev han. Lederen 7. september analyserte situasjonen, understreket alvoret, for så å be om aktiv innsats. På den måten gikk også Audun Tjomsland, som sin forgjenger, inn i rollen som klassisk partiredaktør.

Vi kan derfor fastslå at de tre tradisjonelle høyreavisene fylte rollen som *kollektive organisatorer* for Vestfold Høyre, som analyserte, agiterte og bidro til å organisere valgkampen for partiet i 1985. Vi ser også at avishus kunne fungerer som «partikon-tor» (*Gjengangeren*), der medlemmene og den lokale partiledelsen kom sammen for å organisere valgkampinnspurten. Dette samsvarer godt med tradisjonelle oppfatninger om hvordan partipressen kunne fungere.⁸⁷ Samlet sett viser dette at alle de tre vestfoldavisene fungerte som høyreaviser i 1981 og 1985.

Høyrestøtte i østfold- og akershusavisene

Gjennomgangen av lederartiklene fra avisene på østsiden av Oslofjorden i valgperiodene i 1981 og 1985 viste en tydelig høyrestøtte fremdeles i 1985 og heller intet fall fra 1981. Som tabell 4 viser, var indeksverdiene for både *Moss Avis* tilnærmet konstante, mens verdiladningen for Østlandets Blad økte svært markert.

I alle tre avisene ble stemmeanbefaling gitt på lederplass, to ganger i Østlandets Blad, og en gang i hver av de to øvrige avisene. Særlig i tilfellet *Fredriksstad Blad* ble denne ledertypen kraftig redusert fra 4 av 25 ledere i 1981 til 1 av 16 i 1985. Disse stemmeoppfordringene hadde dessuten en noe neddempet form,

noe som kan illustreres med *Fredriksstad Blads* bidrag til denne ledersjangeren:

I morgen innledes stortingsvalget. Valget er ditt eget, men vi gir deg likevel et råd. Vi ønsker at Willoch-regjeringen skal få fortsette sitt reformarbeid for å styrke økonomien og velferdssamfunnet. Derfor håper vi det norske folk vil gi regjeringen fornyet tillit.⁸⁸

Enda mer forsiktig var den ene av stemmeoppfordringene fra Østlandets Blad i 1985. Den startet med å garantere for at alle pensjonister kunne være sikre på at de fikk en trygg økonomi og «ytterligere bedring av omsorgen hvis det blir borgerlig valgseier». Den avrundet med å oppsummere at resultatene de siste fire årene var «bevis på» den sterke viljen til å gjøre noe for disse gruppene: «Alle kan være trygge på at

dette arbeidet blir ytterligere forsterket hvis Regjeringen får fornyet tillit.»⁸⁹ Ledere med støtte til Høyres politikk eller talspersoner var en svært utbredt ledersjanger i 1981, i 1985 var den blitt dominant. I den formelt NAL-regis-

trerte «borgerlig uavhengig»-avisen *Moss Avis* var nøyaktig halvparten av lederne i denne kategorien. I Østlandets Blad var godt over to av tre ledere av denne typen, og i det formelt «uavh. konservative» *Fredriksstad Blad* gav tre av fire ledere slik støtte.

Et eksempel på dette er *Moss Avis'* sterkt rosende lederartikkel om Høyre og Høyres parlamentariske leder Jo Benkow. I denne het det at Benkow «er en sindig og klok politiker. Han bruker aldri større og sterkere ord, hverken om andre eller om sine egne, enn han har full dekning for». Når det gjaldt den sittende (Willoch-)regjeringen, hadde den skapt «øket produksjon, voksende optimisme og bedre lønnsomhet». *Moss Avis* mente hovedforklaringen var «Willoch-regjeringens vellykkede kamp mot [...] prisstigningen. I Ap's regjerings-tid var den på sitt verste oppe i 15 prosent [...]. Nå er den snart nede i 5 prosent».⁹⁰ Samtidig ble opposisjonsleder Gro Harlem Brundtland

Vi kan fastslå at de tre tradisjonelle høyreavisene fylte rollen som kollektive organisatorer for Vestfold Høyre, som analyserte, agiterte og bidro til å organisere valgkampen for partiet i 1985

stemplet som «grovt uanstendig» for påstander om at velferdssamfunnet var i fare ved videreføring av Willoch-regjeringen.⁹¹ Samme avis hevdet også på lederplass at påstander om at «Høyrestaten» var et motstykke til velferdsstaten «neppe [ble] tatt alvorlig av velgere med forstanden i behold».⁹² I dette lå det ikke bare støtte til Høyres politikk, men også en

temmelig retorisk grovkornet indirekte insinuasjon om manglende forstand hos de velgere som var kritiske til Høyres velferdsstatspolitikk.

Ledere med kritikk av andre partier – indirekte høyrestøtte, var en tallrik lederkategori i Østlandets Blad i 1981. I 1985 hadde den fullstendig forsvunnet, og den var blitt kraftig redusert i *Fredriksstad Blad*.

Tabell 4. Høyrestøtte i avisledere ved stortingsvalgene 1981 og 1985 – Akershus og Østfold

Avis	Østlandets Blad (ØB)		Moss Avis (MA)		Fredriksstad Blad (FB)	
	Forekomst av leder-kategorier og samlet vekting per kategori per valgkamperperiode		Forekomst av leder-kategorier og samlet vekting per kategori per valgkamperperiode		Forekomst av leder-kategorier og samlet vekting per kategori per valgkamperperiode	
Stortingsvalg	1981	1985	1981	1985	1981	1985
Stemmeoppfordring (H) x 6	2(12)	2 (12)	1 (6)	1 (6)	4 (24)	1 (6)
Støtte til Høyre x 3	7(21)	11 (33)	7 (21)	10 (30)	12 (36)	12 (36)
Kritikk av andre partier x 1	13(13)	0 (0)	4 (4)	3 (3)	5 (5)	1 (1)
Ledere uten partipolitisk retning/relevans x 0	7(0)	3 (0)	4 (0)	6 (0)	4 (0)	2 (0)
Antall ledere med/uten nullvektledere	29/22	16/13	16/12	20/14	25/21	16/14
Σ vekting	36	45	31	39	65	43
Indeksverdi = Vekting: ledere = med/uten nullvektledere	1,2/1,6	2,8/3,5	1,9/2,6	2,0/2,8	2,6/3,2	2,7/3,1

Med våre to beregningsmåter av indeksverdier ser vi intet gjennomgående fall fra 1981 til 1985. Hovedbildet for disse avisene er at *Moss Avis* og *Fredriksstad Blad* ligger konstant i 1981/85, og at *Østlandets Blad* får en sterk økning. *MB* og *FB* uttrykte høyresympati i lederartiklene i 1981, mens *ØB* hadde da en mindre tydelig høyrevennlig profil. I 1985 uttrykte alle tre avisene tydelige høyresympatier.

Studien av avisenes redaksjonelle førstesideoppslag og innslaget av partiannonsering på førstesiden i

de samme valgperiodene forteller en annen historie. I 1985 hadde *ingen* av disse tre avisene partiannonser på førstesiden. Det er vesentlig å merke seg at dette ikke nødvendigvis betydde bortfall av partiannonsering *generelt*. *Østlandets Blad* er et godt eksempel på dette. De trykte annonser, stort sett småannonser, andre steder i avisen, og for en rekke partier, for eksempel for KrF og Gunnar Prestegård,⁹³ for Ap med Gro Harlem Brundtland på stand i Ski sentrum⁹⁴ eller for SV ved listekandidaten Tora Houg.⁹⁵

Også ikke-partipolitiske organisasjoner som Norsk Arbeidsgiverforening, Norges Industriforbund og Norges Rederiforbund rykket inn storannonser for Willochregjeringen, med budskapet *Innrøm det. Du har fått det litt bedre med et mer aktivt næringsliv*.⁹⁶ All annen annonsering bleknet likevel sammenholdt med den massive annonsekampanjen fra Høyre. I tillegg til lokale småannonser hadde partiet en serie etter overskriftsformelen *NN har bestemt seg*, med forklaring på hvorfor de hadde bestemt seg for å stemme Høyre.⁹⁷

I denne stod det for eksempel fram en pensjonist (Eva), en NRK-kjendis (Tomm), en gårdbruker (Johan), en fisker (Geir), en jordmor med samisk bakgrunn (Sara), en student med pakistansk bakgrunn (Khalid), en oversykepleier (Anne Margrethe) og en stor samling kjente idrettsutøvere («Vi»). Og på valgdagen hadde, ikke særlig overraskende, Kåre (Willoch) bestemt seg. Denne annonsekampanjen kan også gjenfinnes i *Moss Avis* og *Fredriksstad Blad*.⁹⁸

Tabell 5. Høyrestøtte på førstesidene ved stortingsvalgene 1981 og 1985 – østfoldavisene

Aviser	Østlandets Blad (ØB)		Moss Avis (MA)		Fredriksstad Blad (FB)	
	1981	1985	1981	1985	1981	1985
Partiannonser	H1	0	H1 Krf1 Sp2	0	FAP1 ⁹⁹	0
Ingen omtale av stortingsvalg/partier	6	4	3	5	7	8
Nøytral omtale av stortingsvalg/partier	3	5	3	3	2	4
Partiomtale (positiv eller negativ)	H+3 Ap-1 Ap+1 Frp+1	H+4 Ap+3 Frp-1	H+10 Sp+1	H+5 Ap-2 SV+1 RV+1	H+9 Krf+1	H+3 Ap-1

Også gjennomgangen av redaksjonelle førstesideoppslag viser et fall fra den massive 1981-overvekten av positivt ladede høyreoppslag på førstesidene i *MA* og *FB*, i *Østlandets Blad* hadde det ikke vært samme høyreovervekt i 1981, men også der kom Høyre best ut. I 1985 var dette fremdeles tilfelle i alle tre avisene, om enn ikke svært markert.

Vi har ikke kildegrunnlag for å si noe om hvorfor dette tydelige fallet i *Moss Avis* og *Fredriksstad Blad* kom, om det var et utslag av den generelle avpartifiseringstrenden – eller om det for eksempel skyldes et ønske om en mer lokalorientert journalistikk, gjerne oppfattet som mer moderne, der politisk innhold heller ble tatt inn andre steder enn på førstesiden. Stikkprøver gjort i *Moss Avis* kan tyde på det siste for denne avisen.

Moss Avis inntok rollen som kollektiv organisator for Høyres valgkamp da de rapporterte fra et

velgertreff i Moss under overskriften: «Jo Benkow til Høyre-velgere i Moss: Fall ikke for fristelsen å ta valgseieren på forskudd.» Her uttalte han blant annet at «Mange borgerlige velgere tror valget allerede er vunnet. Hvis man tror det, er valget tapt.»¹⁰⁰ Lørdag før valget trykket *Moss Avis* et større intervju med utenriksministeren – *Kiler det i maven, Svenn Stray?* I intervjuet kosepratet journalisten med Stray, og takket pent for svar på hva slags ordensbånd Stray var avbildet med. I en slags ingress til et spørsmål som refererte til at Stray hadde vært 28 år på Stortinget, fikk leserne vite at «Han fortsetter dersom Høyre-vinden blåser som den skal».¹⁰¹

Samlet sett er det likevel ikke tvil om at disse tre avisene fungerte som pådrivere for Høyres politiske interesser, både i 1981 og 1985.

Avsluttende diskusjon og konklusjon

I *Mediehistorisk Tidsskrift* nr. 1 2019 påviste vi at høyrepressens organisatoriske infrastrukturer fremdeles bestod på dette tidspunktet, og at de undersøkte avisene alle hadde flerfoldige bånd til høyrefamiliens organisasjoner. Denne artikkelen påviser tydelig at høyrestøttende funksjoner fremdeles fantes i 1985 i alle de undersøkte avisene. Dette gir selvsagt *ikke* grunnlag for å påstå at det samme var tilfelle i andre tradisjonelle høyreaviser, det kan ha vært betydelige variasjoner mellom slike aviser.

Det er en utbredt oppsummering at den gjenværende partipressen ble «modernisert» etter fra-fallet som fulgte av EF-striden. Ønsket om å være et såkalt korrektiv til eget parti oppstod i mange partiaviser. Det betød ikke at gammel partijournalistikk var glemt. Vi har sett flere eksempler på at aviser som ikke lå på toppen av indeksverdirangeringene (se tabell 6), fremdeles kunne kunstene som lå i tradisjonell partiavispraksis, når kampen om regjeringsmakten hardnet til.

Tabell 6. Samlet bilde av lederstøtteindeksen med utvikling 1981–1985 og avsrangeringer.

A er indeksverdier der ledere uten partipolitisk ladning er **inkludert**, B er indeksverdier der ledere uten partipolitisk ladning er **ekskludert**. Ytterpunktverdier blant avisene er **markert**.

Aviser	1981			1985			Utvikling 1981–1985	
	Indeksverdier A og B. Avisrangering C høyest til lavest, innenfor A/B			Indeksverdier A og B. Avisrangering C høyest til lavest innenfor A/B				
	A	B	C	A	B	C	Endring A /Endring B	Samlet kommentar ¹⁰²
G	3,0	3,2	1/1	1,9	3,2	5/2	-1,1/0	Sterkt fall (A)/konstant (B)
SB	2,6	2,8	2/4	2,5	3	3/4	-0,1/+0,2	Konstant
TB	2,2	3,1	4/2	1,8	2,5	6/6	-0,4/-0,6	Fall
ØB	1,2	1,6	6/6	2,8	3,5	1/1	+1,6/+1,9	Sterk økning
MA	1,9	2,6	5/5	2,0	2,8	4/5	+0,1/+0,2	Konstant
FB	2,6	3,1	2/2	2,7	3,1	2/3	+0,1/0	Konstant

Samtlige seks undersøkte aviser hadde stemmeoppfordringer på lederplass både i 1981 og 1985, selv om det her kan påvises et minimalt fall i absolutt frekvens i *Gjengangeren*, *Sandefjords Blad* og *Østlandets Blad*, og et markert fall i *Fredriksstad Blad*. *Tønsbergs Blad* og *Moss Avis* hadde konstant innslag av slike ledere. I tillegg hadde alle avisene vesentlige innslag av lederartikler med støtte til Høyres politikk eller ledere både i 1981 og 1985. Innslaget av ledere av denne typen viste likevel tydelig ulike utviklingstrekk fra 1981 til 1985 i de seks avisene: ca. halvering i *Sandefjords Blad* og tydelig fall i *Gjengangeren*, konstant absolutt frekvens i *Tønsbergs Blad* og *Fredriksstad*

Blad, men på den andre siden markert økning både i *Østlandets Blad* og *Moss Avis*. Innslaget av indirekte støtte ved kritikk av andre partier hadde også en variert utviklingslinje. De ble utradert fullstendig i *Østlandets Blad*, fikk et kraftig fall i *Sandefjords Blad* og *Fredriksstad Blad*, fikk en svak svekkelse i *Moss Avis*, var et konstant innslag i *Gjengangeren*, men ble fordoblet i *Tønsbergs Blad*. Forskjellen på utviklingslinjene for ledere uten partipolitisk relevans eller retning var svært stor. Ytterpunktene var her *Gjengangeren* på den ene siden med en femdobling og *Østlandets Blad* og *Fredriksstad Blad* på den andre siden, begge med ca. en halvering. Konstant lå *Sandefjords Blad*, mens både

Moss Avis og *Tønsbergs Blad* hadde økning. For TBs del var økningen markert. Som vi har vist i tabell 1, hadde MA, FB og TB de samme redaktørene i 1981 og 1985. I ØB, G og SB var det derimot redaktørskifte mellom de to valgene. I disse tre siste tilfellene er det derfor mulig at endret lederpraksis kan knyttes til nye redaktører.

Selv med slike store variasjoner innenfor de ulike lederkategoriene, viser de samlede indeksverdiene for lederartiklene i tre av avisene (SB, MA og FB) tilnærmet konstant høyrepolitisk ladning i 1981 og 1985. Dette gjelder uansett om vi inkluderer eller ekskluderer nullvektsledere. For *Gjengangeren* avhenger resultatet av regnemåte. Med inklusjon blir oppsummeringen et sterkt fall (-1,0), mens med eksklusjon bli utfallet også i denne avisen (tilnærmet) konstant. *Tønsbergs Blad* får et fall, men relativt svakt. Østlandets Blad skiller seg markert ut med en svært sterk økning i indeksverdien fra 1981 til 1985, uansett regnemåte. Økningen uttrykker en såpass sterk (re)politisering av avisens ledere at denne avisen burde blitt undersøkt nærmere. Uansett er alle indeksverdier fra 1985 såpass høye at det ikke kan betviles at lederartiklene systematisk fremmet Høyres interesser i valgkampen.

Vi finner også tydelige tendenser til høyresympati på avisenes førstesider i form av valgkamprelevante redaksjonelle oppslag og partiannonsering. For vestfoldavisene var det stor dominans av høyrepositive redaksjonelle innslag i alle tre avisene, men dominansen var noe mindre enn i 1981. I alle de tre avisene på østsiden av Oslofjorden var Høyre tilgodesett med flere positivt ladede oppslag enn alle andre partier til sammen, men dominansen var ikke like sterk som i Vestfoldavisene.

Når det gjelder partiannonsering, var de tre vestfoldavisenes høyreannonser enerådende i 1985, mens det var en Ap-annonse på førstesiden av både *Gjengangeren* og *Sandefjords Blad* i 1981. Dertil hadde de økt kraftig i omfang fra 1981 til 1985 både i *Gjengangeren* (fra tre til elleve) og i *Tønsbergs Blad* (fra tre til fjorten), mens omfanget hadde falt fra syv til fem i *Sandefjords Blad*. I de tre avisene på østsiden av Oslo-

fjorden er bildet vesentlig annerledes. Der hadde en av avisene (FB) ikke høyreannonser på førstesiden i 1981, men derimot en annonse for det marginale Folkeavstemningspartiet. De to andre hadde derimot klar overvekt av høyreannonser, men også en Ap-annonse hver. I 1985 hadde ingen av disse avisene høyreannonser på førstesidene. Det betydde ikke annet enn at førstesidene var fri for høyreannonser, vi har påvist klare eksempler på innslag av sentralt organiserte høyreannonser i alle avisene. I 1985 var det dermed total dominans og sterk vilje til høyreannonsering på vestfoldavisenes førstesider, men totalt fravær på førstesidene i avisene på østsiden av Oslofjorden – i det siste tilfellet med tydelige innslag av annonsekampanjer i andre deler av avisene. Selv om vi ikke systematisk har undersøkt avisene i sin fulle bredde, er det liten grunn til å tro annet enn at det samlet sett var relativt høy frekvens av høyreannonser i disse høyrepressavisene i 1985. Det er generelt sannsynliggjort av at 1985 var et mobiliseringsvalg for

å beholde regjeringssmakten. Men også mer spesifikt sannsynliggjort av det sentrale Høyre-initiativet for annonsering fra partileder Norvik og Lars Nyhus i høyrepressen sentralt, som vi har nevnt tidligere.

Vi har også påvist innslag

av Høyreannonsekampanjer utenfor førstesidene gjennom stikkprøver i avisene.

Høyrepressen hadde fremdeles en lang rekke andre medlemsaviser i 1985. Mange var registrert i aviskatalogen som høyreaviser helt til 1994. Hverken vi eller andre har undersøkt hvor mange av disse høyrepresseredaksjonenes sentralpersoner som hadde høyremedlemskap/tillitsverv i høyreorganisasjonene, eller som representerte Høyre i folkevalgte organer. Ut fra våre undersøkelser må det iallfall være en plausibel hypotese at det kan ha vært mange, men sannsynligvis med store variasjoner. Dette, og disse avisenes partistøttende funksjoner, bør undersøkes – og «målemetodene» for å påvise de partistøttende funksjonenes eksistens og styrke bør diskuteres og gjerne videreutvikles.

*Vi finner også tydelige
tendenser til høyresympati
på avisenes førstesider i form av
valgkamprelevante redaksjonelle
oppslag og partiannonsering.*

Sandefjords Blad

NR. 208. 58. ÅRGANG. Kr. 180.00 per termin MANDAG 12. SEPTEMBER 1983 Utsendingskr. 3.50 SANDEFJORDS TIDENDE 132. ÅRGANG.

Gi oss filmen -
Individuelt salg for kr. 75.
Ferdig sendt for kr. 38.50.
Bettan Bildsalg
Bettan Bildsalg

fotohuset
Bettan Bildsalg
Bettan Bildsalg

-Vi stemmer Høyre i Sandefjord

— Enn eller gjenneft, i Sandefjord stemmer vi Høyre! Det er appellen fra de to partene på bildet. De unge stemmer Høyre i Sandefjord.

De eldre, særlig meningspersoner, vil fra prøving til prøving for åpenbare og tydelige grunner stemme Høyre i Sandefjord. De vil stemme Høyre i Sandefjord.

De eldre, særlig meningspersoner, vil fra prøving til prøving for åpenbare og tydelige grunner stemme Høyre i Sandefjord. De vil stemme Høyre i Sandefjord.

De eldre, særlig meningspersoner, vil fra prøving til prøving for åpenbare og tydelige grunner stemme Høyre i Sandefjord. De vil stemme Høyre i Sandefjord.

Første AIDS offer

Storpe har 650 innbyggere. AIDS-dødsfallene i 1982 ble registrert i Sandefjord. Den første AIDS-dødsfall i Sandefjord ble registrert i Sandefjord. Den første AIDS-dødsfall i Sandefjord ble registrert i Sandefjord.

Vi blir færre

Sandefjord-folketallet vil bli mindre i 1983. Den første AIDS-dødsfall i Sandefjord ble registrert i Sandefjord. Den første AIDS-dødsfall i Sandefjord ble registrert i Sandefjord.

Strømstad ferge?

Strømstad ferge? Den første AIDS-dødsfall i Sandefjord ble registrert i Sandefjord. Den første AIDS-dødsfall i Sandefjord ble registrert i Sandefjord.

Over 70 uttalelser om E 18-kryssene

Det fylkeskommune har fått innkommet over 70 uttalelser om E 18-kryssene. De fleste uttalelser er negative. De fleste uttalelser er negative. De fleste uttalelser er negative.

ALT SKAL VEKKI! OPPHØRS-KJØP NÅ! -20 til 70% AVSLAG PÅ ALLE VARER FABRIKUTSALGET

Omsetningsbedrift, Thor Dahls gt. 6, Sandefjord

SPAR UTGIFTER TIL BILFORSIKRING!

Nå kan de fleste bilieiere spare mange penger ved å flytte forsikringen til Gjensidige. Det kan dreie seg om flere hundre kroner i året! Vi ordner det praktiske ved overføringen - ring oss og her hvor mye du kan spare.

GJENSIDIGE Norsk Skadeforsikring: Sandefjord: Dronningensgt. 6, tlf. 67 040. Andebu Brannkasse: Andebu, tlf. 034/43 341.

ER DU NAF-MEDLEM, FAR DU I TILLEGG KR. 80,- I AVSLAG PÅ KASKOPREMIE.

La ikke hjemmesitterne avgjøre valget. Skal det føres Høyre-politikk må du stemme Høyre!

I Sandefjords Blad under redaktør Bjørn Hoelseth kunne partipropagandaen være svært klar og tydelig. Her fra kommunevalget i 1983. (Faksimile fra Sandefjords Blad 12. september 1983, side 1.)

Norsk presses historie (2010) har et svakt punkt på avpartifiseringen,¹⁰³ særlig når det gjelder høyrepressen.¹⁰⁴ Framstillingen som Bastiansen skrev, underbygger en tankegang om at avisene vi her har undersøkt i 1985, var forhenværende høyreaviser. Vi viste innledningsvis at det fantes forskning og litteratur som ga signaler om at en slik framstilling må ha vært feil. Denne litteraturen ble enten oversett eller gitt en fortolkning som så bort fra vurderingene av at høyrepressen fremdeles var aktiv, i alle fall fram til mot slutten av 1980-årene. Framstillingen i NPH bygger på undersøkelser av Norsk Høyrepresses arkivmateriale, noe vi reiste kritiske merknader til i *Mediehistorisk Tidsskrift 1-2019*.¹⁰⁵ De formelle og uformelle kontaktflatene og bindingene mellom avisene og Høyre ble ikke systematisk undersøkt og satt i forbindelse med partiavisfunksjoner. Vurderingene lener seg sterkt på journalister og redaktørintervjuer/redaktørframstillinger,¹⁰⁶ uten at innholdet i avisene de skrev i, blir undersøkt og sammenstilt med deres framstillinger av avpartifiseringen. Framstillingen er også kontekstsvak, blant annet ved at man tolker et strateginotat fra redaktøren i *Sandefjords Blad* som en nedprioritering av høyreinteresser, heller enn at man ser dette som en del av utviklingen av en ny høyreprofil i høyrebølgens tidsalder – og helt i samsvar med denne profilen.

Våre resultater både i dette arbeidet og i tidligere arbeider utfordrer *deler* av etablert presseforsknings omtale av høyrepressen. På dette delområdet har Norsk presses historie hatt en blindsoner. Det har *ikke* vært vår ambisjon å forklare treffsikkert hvorfor denne blindsonen har oppstått. Men vi har pekt på noen mulige forklaringsfaktorer, for eksempel mangelen på *innholdsanalyse* i de aktuelle avisene, at kilder som fortsatt viste sterke strukturelle bindinger til Høyre, ble oversett eller ikke har fått konsekvenser for framstillingen, at tidfestingen av avviklingen av partipressen/høyrepressen ble satt for tidlig, og at vurderinger fra tidligere redaktører og sentrale aktører ble analysert med et for svakt kildekritisk blikk.

Historien om høyrepressen ble i NPH avsluttet i 1970-årene. I tråd med idealet om at forskning skal være kumulativ og frembringe nye spørsmål og svar, vil vi derfor framsette et spørsmål: Har Norsk presses

historie latt seg påvirke (for mye) av tidligere journalisters og redaktørers ettersrasjonaliserende praksis ved å «gravlegge» høyrepressen for tidlig? Dette bør undersøkes nærmere.

Noter

- 1 I arbeidet med NPH deltok en rekke forfattere med en arbeidsdeling som det er noe komplisert å referere til (se NPH bind 3, s. 503 f.). Når vi referer til bind 3, har vi derfor med få unntak valgt å vise til bindredaktør G. Hjeltnes og sidetall.
- 2 Hjeltnes 2010: 147
- 3 Overrein og Madsen 2016: 21 (se tabell 2)
- 4 Hjeltnes 2010. Se omtale av høyrepressen side 131, 146, 212.
- 5 Siste gang høyrepressen blir nevnt, er en referanse til bladet Høyrepressen sommeren 1986, som omtaler at avisselskaps oppkjøp kunne true lokalavisene og mangfoldet i pressen (Hjeltnes 2010: 428).
- 6 Bastiansen 2009: 472. Se også side 279 f., der poenget blir understreket og begrunnet. I Bastiansen 2014: 20 blir det gjentatt.
- 7 Dahl 2014: 14. Han ser på kjede- og konserndannelser i pressen som følger av partipressens avvikling.
- 8 NOU 1982: 44, s. 19 f.; NOU 1992: 14, s. 37–39; Mathisen 1985: 41 f. og 46; Simensen 1999: 60; Overrein 2005: 73 f. og 79 f.; Høyre 2005: 87; Allern 2007: 69 og 75
- 9 Bastiansen 2009: 263 f.
- 10 Bastiansen 2009: 472
- 11 Tidspunktet for når Orkla Media startet oppkjøpet av avisene, er hentet fra Johansen 2011: 70–79.
- 12 Medienorge 2018. Opplagstall for norske aviser
- 13 Tallene i kolonnen «Redaktører ...» viser hvem som var redaktør ved stortingsvalgene. De som ikke har et årstall, var redaktører ved valgene både i 1981 og 1985.
- 14 Zakariassen og Jacobsen 2010: 223. Moss Dagblad
- 15 Johansen 2010: 273. Vestfold Arbeiderblad
- 16 Johansen 2010: 374. Vestfold Fremtid
- 17 Se Bjerke 2001: 11; NOU 2000: 15 s. 113 f.; Overrein og Madsen 2016: 12.
- 18 Søk f.eks. Wikipedia: partiavis eller Det Norske Akademi Ordbok: partiorgan.
- 19 Allerede i 1968 drøftet Jan Ringdahl den svenske partipressen og skilte da mellom en funksjonell side (politisk innhold) og de formelle (strukturelle) båndene mellom parti og presse (Ringdahl 1968: 315 f.).
- 20 Overrein og Madsen 2016: 12 f.
- 21 Norske avisers Landsforbund (NAL) sluttet å registrere avisens politiske tendens i 1994 og begynte senere å registrere eierskap.
- 22 Se f.eks. Andenæs (2010), som skriver at Halden Arbeiderblad vedvarte som partiavis fram til 2010.
- 23 Dette gjelder f.eks. undersøkelsen til Paul Bjerke Fortsatt partipresse? (2001), arbeidet til Jens O. Simensen (1999) Meningsbærer eller meningsløs? og Sigurd Allerns (2007) arbeid From Party Press to Independent Observers?
- 24 Dette gjelder f.eks. Pettersen 2009, Barstad 2003 og Rui 1999.

- 25 Utover i 1990-årene ble f.eks. tradisjonen med å gi partipolitiske råd i lederartikler foran valg avvirket. Dagens Næringsliv var i 2001 den første som på nytt innførte tradisjonen. I 2017 ga ti av landets tjue største aviser partipolitiske råd til sine lesere (Klassekampen, 12. september 2017).
- 26 Se postpartipresseundersøkelsene til Rui 1999: 101-103, Barstad 2003: 2, 125-136 og Pettersen 2009: 88 f.
- 27 NOU 2000: 15, s. 114
- 28 For å få likt antall avisdager er datoen for start på undersøkelsen i Østlandets Blad satt tidligere fordi avisen ikke hadde lørdagsutgave. Førstesider og lederartikler for valgperiodene i 1981 og 1985 for Moss Avis, Fredrikstad Blad, Østlandets Blad, Tønsbergs Blad, Gjengangeren og Sandefjords Blad er undersøkt. For alle avisene med unntak for Østlandets Blad gjelder dette datoene fra og med 1. september til og med 19. september i 1981 og fra og med 27. august til og med 12. september i 1985. For Østlandets Blad gjelder dette datoene fra og med 28. august til og med 17. september i 1981, og fra og med 23. august til og med 12. september i 1985.
- 29 Det kan naturligvis diskuteres om det er rimelig å gjøre skillet mellom stemmeoppfordring, støtte og kritikk av andre partier så markert som mellom verdiene 6, 3 og 1. Ut fra en generell betraktning om at fravær av partipresse i særlig grad vil si fravær av stemmeoppfordring ved valg, mener vi at denne markerte verdiforskjellen er rimelig.
- 30 Vi avviser ikke med dette betydningen av journalistisk sjanger-analyse eller ledersjangeranalyse og utviklingen av disse sjangrene. Men slike tilnærminger er viktigere og mer relevante i arbeider som har klarere journalistisk fokus eller først og fremst sikter mot å forklare endringer i politiske støttefunksjoner, enn de er i et arbeid som dette. I dette arbeidet sikter vi hovedsakelig mot å vurdere om disse avisene fortsatt var (funksjonelle) partiaviser rundt oppkjøpstidspunktene.
- 31 Tall og omtale av resultater fra stortingsvalget i 1977 bygger på SSB 1977: 62, 64, 68.
- 32 Framgangen (fra 1977) nasjonalt og i Østfold var 7,0 prosentpoeng, i Akershus var den 5,3 prosentpoeng og i Vestfold var den 8,2 prosentpoeng, jf. SSB 1982: 19.
- 33 Notaker 2012: 79 f.
- 34 Alstad (red.) 1993: 166, 181
- 35 SSB 1982: 18
- 36 SSB 1982: 25, 26, 29; SSB 1986: 27, 29
- 37 Nasjonalt gikk Høyre tilbake med 1,4 prosentpoeng. I Østfold og Vestfold fylker gikk partiet tilbake med henholdsvis 1,9 og 1,0 prosentpoeng. Akershus brøt med landstrenden med en fremgang på 1,3 prosentpoeng. Se SSB 1986: 20.
- 38 Nyhus, Lars, 6. august 1985: Til medlemsavisene. Valgkampen 1985.
- 39 Hjeltnes 2010: 129
- 40 Høyres Pressebyrå endret navn til Norpress fra 1. januar 1984 (Bastiansen 2009: 258).
- 41 Bastiansen 2009: 259
- 42 Mathisen 1985: 42. Intervju med Erling Norvik
- 43 Se også Bastiansen 2009: 258 f. og 268.
- 44 Tønsbergs Blad 28. august 1985: lederartikkelen «LO på aksjemarkedet»
- 45 Gjengangeren 29. august 1985: lederartikkelen «Aksjemarkedet og AP/LO»
- 46 Sandefjords Blad 5. september 1985 og Tønsbergs Blad 2. september 1985: lederartikkelen «Høyre og velferd»
- 47 Østlandets Blad 3. september 1985 og Fredrikstad Blad 2. september 1985: lederartikkelen «Høyre og velferdsstaten»
- 48 Moss Avis 6. september 1985: lederartikkelen «Plasser ledig i skolen», og Tønsbergs Blad 3. september 1985: lederartikkelen «Plasser ledig»
- 49 Gjengangeren 9. september 1985: lederartikkelen «Ut på banen, – hjemmesitter!»
- 50 Gjengangeren 7. september 1985: lederartikkelen «Mørke skyer i horisonten?»
- 51 Lederen i Horten Høyre mente utdeling av valgmateriellet ville gå raskt da «... våre mannskaper» var delt inn i 24 roder, ble det meldt i Gjengangeren 31. august 1985.
- 52 Tønsbergs Blad 7. september 1985: lederartikkelen «Nå må det mobiliseres!»
- 53 Ibid.
- 54 Ibid.
- 55 Tønsbergs Blad 26. august 1985
- 56 Tønsbergs Blad 28. august 1985
- 57 Ibid. Her het det «H styrket, Ap svekket»
- 58 Tønsbergs Blad 2. september 1985 eller 4. september: «... gallup gir borgerlig flertall»
- 59 Tønsbergs Blad 3. september 1985
- 60 Annonsen var rykket inn av LO, under overskriften «Verden kan ennå unngå atomkrig» og «Ja til Arbeiderpartiet, Nei til atomvåpen», i Sandefjords Blad 5. september 1981.
- 61 Tønsbergs Blad, 7 og 9. september 1985
- 62 Tønsbergs Blad 9. september 1985: lederartikkelen «Godt valg!»
- 63 Haukom og Stensaas, Tønsbergs Blad 29. desember 2015
- 64 Ibid.
- 65 Ibid.
- 66 Tønsbergs Blad 2. september 1985
- 67 Haukom og Stensaas, Tønsbergs Blad 29. desember 2015
- 68 Ibid. Vestfold Arbeiderblad gikk inn i 1988, så tidfestingen til Haukom og Stensaas er dermed uriktig.
- 69 Haukom og Stensaas, Tønsbergs Blad 29. desember 2015
- 70 Se Tønsbergs Blad, ledere og førsteside fra 28. august til 14. september 1989. Vi registrerte tre positive ladede oppslag for Høyre (åtte i 1985) og ett positivt og et negativt for FrP. Partiannonseringen var redusert til tre for Høyre (14 i 1985) og partiet Venstre hadde én annonse på førstesiden. Avisens ledere inneholdt to oppfordringer om å stemme Høyre (tre i 1985), og seks ledere ga politisk støtte til partiet (elleve i 1985).
- 71 Haukom og Stensaas, Tønsbergs Blad 29. desember 2015
- 72 Holand 1992: 12
- 73 Se nærmere omtale i Overrein 2005: 86-89, der mulige årsaker drøftes.
- 74 Virik 2016, Sandefjords Blad 5. oktober
- 75 Hoelseth 2016, Sandefjords Blad 4. oktober

- 76 Se Sandefjords Blad 10. og 12. september 1983.
- 77 Virik, «Hoelseth – reformator eller bakstrever?» i Sandefjords Blad 5. oktober. Se også uttalelsen fra Pressens Faglige Utvalg i Sandefjords Blad 13. september 1979.
- 78 Bastiansen 2010: 130. Den andre avisen som omtales slik, er Asker og Bærums Budstikke.
- 79 Bastiansen 2010: 131. Det framkommer ikke klart i NPH hva som er kildene for disse påstandene.
- 80 Hoelseth referert i Bastiansen 2009: 180
- 81 Hoelseth, Sandefjords Blad 4. oktober 2016
- 82 Se Bastiansen 2009: 181 f. for nærmere omtale av notatet.
- 83 6. september 1985 meldte at Kosmos kjøpte 30 prosent av aksjene i A/S Sandefjords Blad og hadde da 51 prosent. Styreformann Sven Bilov-Olsen truet med å trekke seg dersom salget ble godkjent av styret.
- 84 Tjomsland, Sandefjords Blad 3. oktober 2016
- 85 Sandefjords Blad 7. september 1985: lederartikkelen «Bruk stemmeretten!»
- 86 Sandefjords Blad 7. september 1985
- 87 Se Wale 1976 [1972]: 32, der funksjonen utover å budbringe partienes synspunkt blir drøftet.
- 88 Fredriksstad Blad 7. september 1985: lederartikkelen «Stemmeretten»
- 89 Østlandets Blad 2. september 1985: lederartikkelen «Trygghet for pensjonistene»
- 90 Moss Avis 27. august 1985: lederartikkelen «Nøktern tale av Benkow i Moss»
- 91 Ibid.
- 92 Moss Avis 2. september 1985: lederartikkelen «Høyre og velferdsstaten»
- 93 Østlandets Blad 29. august 1985: KrF-annonsen «Økt innsats for nye arbeidsplasser»
- 94 Østlandets Blad 30. august 1985: Ap-annonsen «Ny vekst for Norge»
- 95 Østlandets Blad 6. september 1985: SV-annonsen «SV eller Høyre – del godene»
- 96 Østlandets Blad 26. august 1985: annonse fra Arbeidsgiverforeningen, Industriforbundet og Rederiforbundet
- 97 Østlandets Blad 20., 23., 26., 27. og 29. august 1985; 2. og 6. september 1985, 2. og 9. september 1985
- 98 Som eksempler på dette kan nevnes Moss Avis 26. august 1985 («Åge har bestemt seg»), og Fredriksstad Blad 3. september 1985 («Geir har bestemt seg»).
- 99 FAP1 står her for en annonse fra Folkeavstemningspartiet.
- 100 Moss Avis 28. august 1985
- 101 Moss Avis 7. september 1985
- 102 Endringer innenfor intervallet +/-0,3 er definert som konstant, mellom +/-0,4 og 0,9 er definert som økning/fall, og større endring enn fra +/-1 er definert som sterk økning / sterkt fall.
- 103 Se også Overrein 2011, anmeldelse av NPH i Historisk Tidsskrift nr. 4.
- 104 Overrein og Madsen 2019: 63–69
- 105 Overrein og Madsen 2019: 66 f.
- 106 Se Bastiansen 2009: 269–273 og 493

Litteratur og kilder:

- Førstesider og lederartikler for valgperiodene i 1981 og 1985 for *Moss Avis*, *Fredriksstad Blad*, *Østlandets Blad*, *Tønsbergs Blad*, *Gjengangeren* og *Sandefjords Blad* er kilder for dette arbeidet. Datoer for dette avisutvalget er spesifisert i note 29 og i litteratur- og kildelisten nedenfor.
- Allern, S. (2007). «From Party Press to Independent Observers. An Analysis of Election Campaign Coverage Prior to the General Elections of 1981 and 2005 in Two Norwegian Newspapers.» *Nordicom Review*, Jubilee Issue
- Alstad, B. (red.) (1993). *Norge og verden*. Norske meninger 1946–93, bind 1. Oslo: Sigma forlag
- Andenæs, Ivar (2010). «Den siste partiavis.» *Pressehistorisk tidsskrift* nr. 14
- Barstad, L.H. (2003). *Politisk journalistikk i en profesjonalisert presse*. Hovedoppgave i medievitenskap, Universitetet i Oslo
- Bastiansen, H.G. (2009). «Lojaliteten som brast. Partipressen i Norge fra senit til fall 1945–2000.» *Pressehistoriske skrifter* nr. 11
- Bastiansen H.G. (2010). «EF-striden: 'Partipressen for fall'.» I Hjeltne, G. (red.) *Imperiet vakler. 1945–2010*. Norsk presses historie, bind 3. Oslo: Universitetsforlaget
- Bastiansen, H.G. (2014). «Fra konflikt til konsensus? Partipressens fall og konsekvenser for journalistikken.» *Pressehistorisk tidsskrift* nr. 21.
- Bastiansen, H.G. (2016). «Partipressen igjen – Tilsvar til Overrein og Madsen.» *Mediehistorisk Tidsskrift* nr. 25, s. 47–54
- Bjerke P. (2001). *Fortsatt partipresse? Norske avisers holdning til regjeringsskiftet i mars 2000* Forskningsrapport nr. 46. Høgskulen i Volda og Møreforskning Volda
- Dahl, H.F. (2014). «Partipressen i Norge – fra utvikling til avvikling.» *Pressehistorisk Tidsskrift* nr. 21
- Dahl, H. F. (2016a). «Tilsvar til Overrein og Madsen.» I *Mediehistorisk Tidsskrift* nr. 25 s. 54–57
- Det Norske Akademis Ordbok. Partiorgan. Hentet 17.10.2018 fra <https://www.naob.no/ordbok/partiorgan>

- Flo, I. (red.) (2010). *Norske aviser fra A til Å. Norsk presses historie, bind 4*. Oslo: Universitetsforlaget
- Fredriksstad Blad* 2., 3. og 7. september 1985 og periodene presisert i note 29: 1.–19. september 1981 og 27. august–12. september 1985
- Gjengangeren* 29. og 31. august samt 7. og 9. september 1985 og periodene presisert i note 29: 1.–19. september 1981 og 27. august–12. september 1985
- Haukom, M. og Stensaas, P. (2015). «Historieløs redaktørkritikk av Tønsbergs Blad.» *Tønsbergs Blad* 29. desember 2015. Hentet 02.10.2019 fra <https://www.tb.no/meninger/kommunesammenslaing/vear/historielos-redaktorkritikk-av-tonsbergs-blad/o/5-76-234034>
- Hjeltnes, Guri (red.) (2010). *Imperiet vakler 1945–2010*. Norsk presses historie, bind 3. Oslo: Universitetsforlaget
- Hoelseth, B. (2016). «Da min gode venn og kollega Audun Tjomsland overtok som redaktør 1. juli 1985, var Sandefjords Blad på det nærmeste 'ship shape'» *Sandefjords Blad* 4. oktober 2016. Hentet 21. 10. 2018 fra <https://www.sb.no/sandefjords-blad/bjorn-hoelseth/audun-tjomsland/da-min-gode-venn-og-kollega-audun-tjomsland-overtok-som-redaktor-1-juli-1985-var-sandefjords-blad-pa-det-narmeste-ship-shape/o/5-73-282067>
- Holand, J.E. (1992). «Den konservative Presses Forening gjennom 100 år.» I Holand, J.E., Larssen, S.D. og Julsrud, O. (red.) *Presse med mening. Den konservative Presses Forening 1892–1992*. Oslo: Den Konservative Presses Forening
- Høyer, S. (2005). «The Rise and Fall of The Scandinavian Party Press.» I Høyer, S. og Pöttker, H. (red.). *The Diffusion of The News Paradigm*. Göteborg: Nordicom
- Johansen, T.A. (2010). «Vestfold Fremtid, Vestfold Arbeiderblad.» Flo, I. (red.). *Norske aviser fra A til Å*. Norsk presses historie, bind 4. Oslo: Universitetsforlaget
- Johansen, T.A. (2011). «Orkla Media 1983–2006. Et medieselskap i konserndanningens og eierkonsentrasjonens epoke.» *Pressehistorisk tidsskrift* nr. 16.
- Klassekampen 12. september 2017. «Ga leserne klare valgråd.» <http://www.klassekampen.no/article/20170912/ARTICLE/170919995>
- Mathisen, O.M. (1985). *Samarbeid i 50 år. Norsk Høyrepress 1935–1985*. Oslo: Norsk Høyrepress
- Medienorge. Opplagstall for norske aviser. Hentet 16.10. 2018 fra <http://www.medienorge.uib.no/statistikk/medium/avis/190>
- Moss Avis*. 26., 27., 28. august og 2., 6., 7. september 1985 og periodene presisert i note 29: 1.–19. september 1981 og 27. august–12. september 1985
- Notaker, H. (2012). *Høyres historie. Opprør og moderasjon 1975–2005*. Oslo: Cappelen Damm
- NOU 1982: 44. *Pressestøtten – mål og midler*. Oslo: Forbruker- og administrasjonsdepartementet
- NOU 1992: 14. *Mål og midler i pressepolitikken*. Oslo: Kulturdepartementet
- NOU 2000: 15. *Pressepolitikk ved et tusenårsskifte: Dagspresseutvalgets innstilling*. Oslo: Kulturdepartementet
- Nyhus, L., 6. august 1985: *Til medlemsavisene. Valgkampen 1985*. PA603-2, Dab – 0027, mappe AVISENE (GENERELT). Høyres Pressebyrå, Riksarkivet
- Overrein, P. (2001). «Hvor ånden bærer bud» – *Østlendingen fra Arbeiderdemokratene til Orkla*. Elverum: Østlendingen
- Overrein, P. (2005). Avviklingen av partipressen: En studie av avisen Østlendingen og norske parti-avishistorier 1970–2004. Hovedoppgave i sosiologi og statsvitenskap, NTNU. Hentet 02. oktober.2019 fra <https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/bitstream/handle/11250/224098/Overrein-2005.pdf?sequence=1>
- Overrein, P. (2011). «Norsk Presses historie, bind 3: Imperiet vakler 1945–2010.» *Historisk tidsskrift* nr. 4, s. 613–622. Oslo: Universitetsforlaget
- Overrein, P. og Madsen, M. (2019). «Om partipressenes korporative system – et søkelys på seks høyrepressavisser.» *Mediehistorisk tidsskrift* nr. 1, s. 53–74

- Overrein, P. og Madsen, R. (2016). «Partipressens avvikling – årsaker og faser.» *Mediehistorisk tidsskrift* nr. 25, s. 11–47
- Pettersen Ø.B. (2009). *Pressen og partiene – partitilhørighet i 2005?* Masteroppgave i journalistikk. Institutt for medier og kommunikasjon, Universitetet i Oslo
- Ringdahl, J. (1968). «Tidningsdød och politik.» I Back, P.E. (red.) *Modern demokrati – Problem och debattfrågor*. Lund: Gleerups
- Rui, G. (1999). *Fra partipresse til en uavhengig nyhetspresse. En innholdsanalyse av Aftenposten, Arbeiderbladet, Dagbladet og VGs dekning av regjeringsspørsmålene under valgkampene i 1965 og 1997*. Hovedoppgave i statsvitenskap, Universitetet i Oslo
- Sandefjords Blad. (1983). «Vi stemmer Høyre i Sandefjord» og «Ingen H-stemme må gå tapt». 12. og 10. september. Hentet 21.10.2018 fra <https://www.sb.no/sandefjord/sandefjord-kommune/var/hoelseth-reformator-eller-bakstrever/o/5-73-282856>
- Sandefjords Blad* 13. september 1979, 15. september 1981, 10. og 12. september 1983, 5., 6., 7. og 12. september 1985 og 3., 4. og 5. oktober 2016, og periodene presisert i note 29: 1.–19. september 1981 og 27. august–12. september 1985.
- Simensen, J. O. (1999). *Meningsbærer eller meningsløs? Om avisenes samfunnsrolle*. Oslo: Institutt for journalistikk
- Statistisk Sentralbyrå (1977). *Stortingsvalget 1977*. Norges Offisielle Statistikk A 920. Oslo, SSB. Digitalt tilgjengelig fra https://www.ssb.no/a/histstat/nos/nos_a920.pdf
- Statistisk Sentralbyrå (1982). *Stortingsvalget 1981*. Hefte 1. Norges Offisielle Statistikk B 261. Oslo, SSB
- Statistisk Sentralbyrå (1986). *Stortingsvalget 1985*. Hefte I. Norges Offisielle Statistikk B 594. Oslo, SSB
- Tjomsland, A. (2016). «Ja, vi var tilhengere av partipressen, men den tid er for lengst forbi!» *Sandefjords Blad* 3. oktober. <https://www.sb.no/politikk/nye-sandefjord/sandefjords-blad/ja-vi-var-tilhengere-av-partipressen-men-den-tid-er-for-lengst-forbi/o/5-73-281524>
- Tønsbergs Blad*, 26. og 28. august, 2., 3., 4., 7., 9. og 10. september 1985. 28. august–14. september 1989. 29. desember 2015 og 5. oktober 2016 og periodene presisert i note 29: 1.–19. september 1981 og 27. august–12. september 1985
- Virik, K. (2016). «Hoelseth – reformator eller bakstrever?» *Sandefjords Blad* 5. oktober. Hentet 21.10.2018 fra <https://www.sb.no/sandefjord/sandefjord-kommune/var/hoelseth-reformator-eller-bakstrever/o/5-73-282856>
- Wale, T. (1976) [1972]. *Fjerde statsmakt eller den annen partimakt? En studie av norsk dagspresse med hovedvekt på dens forhold til partivesen og politiske myndigheter*. Oslo: Universitetet i Oslo, Institutt for presseforskning
- Wikipedia: Partiavis. Hentet 17.10.2018 fra <https://no.wikipedia.org/wiki/Partiavis>
- Østlandets Blad*, 20., 23., 26., 27., 29. og 30. august 1985, 2., 3., 6., 9. og 11. september 1985 og periodene presisert i note 29: 28. august–17. september 1981, 23. august–12. september 1985
- Zakariassen, O. og Jacobsen F.K. (2010). «Moss Dagblad.» I Flo, I. (red.). *Norske aviser fra A til Å*. Norsk presses historie, bind 4. Oslo: Universitetsforlaget
- Zakariassen, O. (2002). «*Mossavisa*.» *Moss Avis 125 år 1876–2001*. Moss: Moss Avis A/S

